

Från i går och i dag.

Literära silhuetter

klippta

af

C. F. Dorph.

I.

Mathilda Lönnberg (—th—).

Literatur:

Ragnfast Mårsson, en forntidsbild; 1873.

Gunnel, saga om ett drömlif, I—II; 1875.

Spridda blad från skären; 1876.

Ur lifvet i skogsbygden; 1881.

Onkel Casimirs hem; 1882.

Vid sidan om det fransyskt-naturalistiska skriftställeri, som tillsvidare har den literära kritikens öra, och hvars väl disciplinerade och sammanhålliga utföware för sig ensamt göra anspråk på rättigheten att anses representera »det unga Sverige» — ehuru för visso hvarken det ungdomliga eller det svenska är synnerligen framträdande hos dem — vid sidan härom, säger jag, förtäfler alltjemt ett annat vittert skriftställeri, mera blygsamt men därför ingalunda värdelöst, mera obekant men därför ej mindre älskadt

den »stora» kritiken, har det dock i trots af allt detta vunnit insteg och vänner i otaliga svenska hem. Dessa hem äro kanske ej att räkna till de socialt och literärt tongivande och dessa vänner ej heller till de samtidens mäktige, från hvilka kritiken stundom hemtar sina ingifvelser; de höra tvärtom i allmänhet till de små och stilla i landet; men de hafva ofta ett odladt förstånd, ett utprägladt eget tycke och ett själfständigt omdöme.

De äro spridda, dessa stilla hem och dessa bildade literaturvänner öfver vårt vida land från Ystad till Haparanda, de hafva intet yttre samband, intet organ och likväl kunna de bilda en opinion och bli af betydelse för en författares öde. Om de också ej bestämma ett arbetes första mottagande, så händer det ibland att de afgöra dess slutliga.

De kunna omhulda sina gunstlingar på ett oväntadt sätt, skaffa deras alster en spridning så stor, att andra författare bli gröna af harm och afund, medan förläggaren deremot gnuggar händerna.

Det är de som på ett år konsumerat tre starka upplagor af *Sigurds* »Svenska bondehem», som sekunderat hans kaleidoskopiska löjen och ej blifvit misslynta, om dessa ibland vändt sig mot den literära vensterns anspråksfullhet; det är de som gifvit *Gellerstedt* den höga rang bland våra skaldar han nu oomtvistadt innehar; det är de som så välvilligt mottagit *Melins* Humleplockning och *Munthes* Napoli-bref, de som strax fordrade en andra upplaga af *Molls* förtjusande hymn till moderskarleken, de som låtit *Horatios* »En man öfver bord» vid detta laget utgå ur bokhandeln, de som hellsa hvarje nytt arbete af *P. Ödman* och

Det är slutligen de som redan länge beredt *Mathilda Lönnberg* en hedersplats bland våra nu lefvande skriftställarinnor och som länge vetat, att om också ett par andra möjligen äro henne öfverlägsna i formens elegans och färgskalans rikedom, ingen enda är det, då det gäller fantasien och känslan, det osökta behaget, den trogna enkla folkföreläsningen och framför allt det varma

goda vittnesbörd — härvidlag både det etiska och det estetiska, för ovanlighetens skull en gång samstämmiga — samt med tacksägelse från de många hjertan, dem hon värmt och hugnat, dem hon frigjort och lyftat med sitt vackra, fosterländska författarskap. Den djupa förbindelse, hvari författaren till dessa rader anser sig stå till fru Lönnberg, delas förvisso af mångfaldiga stumma medvittnen.

Mathilda Lönnberg har åtskilligt vittert att bräs på: hennes far, prosten Mathias Stenhammar i Risinge var en stor vän af litteratur och lärdom samt själf i sin ungdom vitterhetsidkare, hennes farbror satt i Svenska Akademien, ditkallad som Kellgrens efterträdare på förslag af den döende skalden själf, och ännu flera lärde och vetenskapsmän funnos inom släkten. Hon föddes mot slutet af 1830-talet på sin faders ålderdom i hans andra gifte (med Jaquette Jern). Hon miste sin far i sin späda ålder och fick efter honom en betydande förmögenhet, deribland den vackra egendomen Engsnes vid Glans sagorika strand, just enligt en gammal nedärfd tradition skådeplatsen för östgöta-vingen Ragnfast Mårssons äfventyrliga lif, hvilket blef ämnet för hennes första romantiska skildring.

Sin ungdom tillbragte hon mestadels i en helpension i Stockholm och trädde 1855 vid mycket unga år i äktenskap med fil. dr C. J. L. Lönnberg. Det unga paret lefde dels på sina egendomar i Östergötland, dels i hufvudstaden till följe af mannens riksdagsmannaskap. Emellertid gingo affärerna tillbaka mestadels på grund af misslyckade jordbruksspekulationer; egendomarne gingo under klubban, men en af dem, Ringstad nära Norrköping, tillföll en anförvandt och den hårdt pröfvade familjen fick stanna kvar der. Emellertid framvingades sålunda genom den hårda nödvändigheten hennes hittills slumrande författartalang. Dr Lönnberg började arbeta på öfversättandet af fornisländska ättesagor — Eyrbyggja- och Vatnsdalingsagorna utkommo 1870 och 1872 — och härvid har tydligtvis fru Mathilda varit på något sätt behjelpig och derigenom satt sig in i och blifvit förtrolig med dessa vikingasägners stil och karakter. Så blef

sista hålles läsaren kvar i den rätta stämningen, intet främmande störande bryter förtrollningen; Engjanes-vikingarnes hemlif, strider, ättetvister och slutliga öden skildras med en naturlighet och en teknisk säkerhet, som är förvånande; öfverallt röja sig såväl mogen sakkännedom som varmt intresse för ämnet; naturskildringarne äro särskildt gjorda *con amore*.

Blad bokens många ståtliga partier må nämnas vikingaflorens hemkomst, Völvans besök och siande, Ragnfasts hämndefärd på Gilan i snöstormen, vintertinget med dess liffulla marknadsscener, den biltoge Ragnfasts möte med Solveg i skogen samt deras bröllopsfest och död.

„Gunnel“, den andra berättelsen i ordningen, är det till volymen största af Mathilda Lönnbergs arbeten; hon skildrar här ett svärmiskt, fantasirikt barns utveckling till qvinna och konstnär. Boken har goda partier, men den är ojemn, första delen är ojemförligt öfverlägsen den andra. Så länge författarinnan skildrar det enkla landtlifvet på Björkliden, är hon fullt hemmastadd och herre öfver sitt ämne, men hon tyckes ej vara det i lika hög grad, då Gunnels tillvaro ryckes ut derifrån och kastas in i stora världens mera komplicerade förhållanden med dess brokiga skiftningar och skarpare brytningar. Stilen närmar sig så en och annan gång på ett betänkligt sätt den vanliga flacka romantiken. Men i första delen, som sagdt, är framställningen genomgående förträfflig; de uppträdande personerna äro som gripna ur verkligheten, man känner igen dem som äkta levande människor, dessa alla: först och främst den kraftfulla, dugtiga bondgumman, mor Benta, typisk för vår fria, själfständiga odalmannaklass; vidare hennes svärson, den kringfläckande äregirige rasthållaren patronen; hans första hustru, bonddottern, vek, försagd, kufvad och visnande som en omplanterad blomma; hans andra fru, borgarenkan, tilltogs, uppåtsträfvande, hersklysten; trotjänarinnorna på Styringsnäs; den unge greven, ädel och älskvärd som unga grefvar verkligen ibland kunna vara; sist men ej sämst stolte Gunnelsjelf, sång och angogömmerskan med sin drömande, rika ande, sitt innerliga samlif med naturen, sitt fina öra för alla dens röster, sitt känsliga öga för alla dess skiftningar — en skär och starkt men

”Den har aldrig levet,
Som klog på det har blevet,
Han först ej havde kjær.”

Jag erinrar mig ingen svensk diktare mer än Love Almqvist, som före henne gifvit oss så på en gång sanna och fina bilder ur vårt folklif. De djerfve lotsarnes mödosamma men bragdrika lefnad, fyrvaktarens ensliga tillvaro, fiskarbefolkningens hårda kamp för brödet, flickornas söndagsnöjen och kärleksbekymmer, folktron som bakom sálhundens mörka öga anar en bunden menniskoande, detta och mer dertill få vi noga reda på genom författarinnans lifliga skildringar från skären. Och i skogsbygden göra vi bekantskap med bland annat den ståtliga nämndeman Gilius, det kostliga bönemansfrieriet med alla dess försigtiga sonderingar och preliminärer, unga Sanna, som bittert fick försona sitt »räsennemangs-giftermål», lilla Brita och hennes hängifna uppoffrande kärlek. Den sista boken — „Onkel Casimirs hem“ — vänderuppännu ett blad i Mathilda Lönnbergs mångsidiga författareskap. Det är en liten studie af rococo-tiden, fin, förnäm, sirlig och i sin art ypperlig. Det är ett litet kabinettstycke, påminnande om en målning af Watteau eller Greuze. Handlingen är ej betydlig, men det är ej på den tonvigten ligger, det är på doftet, färgen, stämningen, och dessa äro öfverallt de rätta.

När man öfverser i dess helhet gången af detta författarskap, kan man ej underlåta att skänka ett villigt erkännande åt en sådan rikhaltighet och omvexling; en vikingasaga, en nutidsroman, mångfaldiga folklifsskildringar och slutligen en rococo-studie, och dessa hvar för sig i allmänhet förträffliga, sammansätta en meritförteckning, som man måste buga sig för, hvad skola man än tillhör. Har man samma lifsuppfattning och smakriktning som fru Lönnberg, så räcker man henne tacksamt handen och ber om ännu mera.

